
Karolina Tadić-Lesko

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet

karolina.tadiclesko@ff.sum.ba

UDK: 364.63 -055.2

DOI: <https://doi.org/10.47960/3029-3103.2024.10.53>

Pregledni rad

NASILJE NAD ŽENAMA: DRUŠTVENI NEDOSTATAK HUMANOSTI ILI MANIFESTACIJA OPORTUNISTIČKOGA ZAKONODAVSTVA

Sažetak

U ovome radu istražila se prevalencija nasilja nad ženama i raznolikost oblika nasilja koji žene stavljaju u ponižavajući položaj u društvima u kojima se nasilje opravdava tradicijom, kulturom i običajem te manifestacijama oportunističkoga zakonodavstva. Analizirani su međunarodni i domaći dokumenti, dostupna znanstvena i stručna literatura o zaštiti žena od nasilja te su metodom deskripcije predstavljeni prikupljeni statistički podaci o ženama koje trpe, pretrpjele su ili preminule kao žrtve nasilja u različitim dijelovima svijeta i u Bosni Hercegovini. Rezultati istraživanja pokazuju kako su žene diljem svijeta izložene različitim oblicima nasilja unatoč kaznenomu zakonodavstvu, opremljenim pravnim alatima i društvima koja proklamiraju zaštitu ženskih prava. U zaključku se ističe potreba za brzim, jasnim i odlučnim reakcijama kaznenoga zakonodavstva prema počiniteljima nasilja nad ženama kao i nužnost promjene stavova i podizanja svijesti društva o potrebi suzbijanja nasilja nad ženama radi izgradnje sigurne društva za žene.

Ključne riječi: žena; nasilje; društvo; zakonodavstvo.

VIOLENCE AGAINST WOMEN: SOCIAL LACK OF HUMANITY OR MANIFESTATION OF OPPORTUNIST LEGISLATION

Abstract

The paper deals with the prevalence of violence against women and the variety of forms of violence that put women in a humiliating position in societies where violence is justified by tradition, culture and custom in addition manifestations of opportunistic legislation. International and domestic documents, available scientific and professional literature on the protection of women from violence were analyzed and presented using the descriptive method, and statistical data on women who suffer, have suffered or died as victims of violence in different parts of the world and in Bosnia and Herzegovina were collected. The research results show that women around the world are exposed to various forms of violence despite criminal legislation equipped with legal tools and societies that proclaim the protection of women's rights. In the conclusion, the need for quick, clear and decisive actions of the criminal legislation towards the perpetrators of violence against women is emphasized, as well as the necessity of changing attitudes and raising the awareness of society about the need to suppress violence against women, in order are to build a safe society for women.

Keywords: woman; violence; society; legislation.

Uvod

Nasilje je čin demonstriranja moći i nemoći, namjerno nanošenje boli i samo po sebi ničim se ne može opravdati. Svjetska zdravstvena organizacija (2002) navodi kako je nasilje „namjerno korištenje fizičke snage i moći prijetnjom ili akcijom prema samome sebi, prema drugoj osobi, ili prema grupi ljudi ili čitavoj zajednici, što bi moglo rezultirati ili rezultira ozljedom, smrću, psihološkim posljedicama, nerazvijenosti ili deprivacijom“¹.

U *Istambulskoj konvenciji* nasilje u obitelji „označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji, kućanstvu, između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o

¹ Marija Žilić – Josip Jaković, „Nasilje“, *Socijalne teme*, 1(3), 2016., str. 69.

tome dijeli li počinitelj ili je dijelio prebivalište sa žrtvom². Također, nasilje u obitelji najvećem se dijelom odnosi na nasilje muškarca nad ženom i djecom i povezano je s rodno utemeljenim nasiljem „koje se provodi nad određenom osobom zbog njezina spola ili roda te koje nerazmjerno pogađa osobe određenog roda. Taj rod je ženski pa je žrtva rodnog nasilja u pravilu žena baš zato što je žena“³. Kao krajnji zločin nasilja nad ženama jest femicid – „tragedija ili obiteljska tragedija, osobito ako ubojica počin i samoubojstvo, prednost i fokus je na počinitelju, traže se opravdanja i prihvatljivi razlozi za oduzimanje života i nasilje kao što su alkohol, ponašanje žrtve suprotno njezinoj rodnoj ulozi, ljubomora, pa čak i ljubav, te se vlast ispričava i tvrdi da ne može ništa poduzeti protiv takvih nasilnika monstruma“⁴. U nastavku rad će se metodom analize usmjeriti na međunarodne i domaće dokumente o suzbijanju nasilja nad ženama, a metodom deskripcije dat će se prikaz podataka o ženama koje trpe, pretrpjele su ili preminule kao žrtve nasilja u Sjedinjenim Američkim Državama, Gvatemali, arapskim i islamskim zemljama, Indiji, Europi i Bosni i Hercegovini. Rad je prožet kritičkim osvrtom prema manifestacijama oportunističkoga zakonodavstva, s obzirom na nedovoljno korištenje postojećih pravnih alata i neprilagođenosti međunarodnim dokumentima koji zagovajaju zaštitu žena od nasilja, suzbijanje i sankcioniranje nasilja i nasilja nad ženama na međunarodnoj i domaćoj razini kao i prema društvima koja u 21. stoljeću nasilje nad ženama pravdaju nepisanim pravilima, temeljenim na tradicijama i običajima.

1. Međunarodni i domaći dokumenti o zaštiti od nasilja u obitelji i nasilja nad ženama

Diljem svijeta zakonodavstva pod okriljem ratificiranih međunarodnih i vlastitih dokumenata proklamiraju zaštitu od nasilja i nasilja nad ženama počevši od zaštite ljudskih prava, konvencija i deklaracija, kaznenoga zako-

² Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, „Sve što trebate znati o Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji“, <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2018/03%2000%C5%BEujak/28%2000%C5%BEujka/Istanbulska/index.html>, (15. III. 2024.).

³ Zlata Đurđević, „Uvodna riječ: Nekoliko riječi o rodno utemeljenom nasilju nad ženama“, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 29(2), 2022., str. V.

⁴ *Isto.*, str. VII.

nodavstva pa sve do zakona o zaštiti nasilja u obitelji i zaštiti žena od nasilja. *Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* (CEDAW) usvojena je 1979. godine, a pristupilo joj je 189 zemalja članica UN-a. BiH je *Konvenciji* pristupila 1993. godine te su odredbe CEDAW unesene u *Ustav Bosne i Hercegovine*.⁵

Istambulska konvencija odnosi se na čitav niz nasilnih i traumatizirajućih djela, čije su žrtve u velikoj većini žene. Ta djela obuhvaćaju: psihičko nasilje, uhođenje, tjelesno nasilje, seksualno nasilje, uključujući silovanje, prisilan brak, sakaćenje ženskih spolnih organa, prisilan pobačaj, prisilnu sterilizaciju i seksualno uznemiravanje.⁶ Ova djela ukorijenjena su i u današnjim društvima, a opravdavaju se vladajućim, nepisanim zakonima.

Sesar i Dodaj (2014) navode kako su „istraživanja pokazala da se nasilje ne događa samo između bračnih partnera, nego i među partnerima u izvanbračnim zajednicama, kao i da je pojava nasilja česta i u adolescentskim vezama, a posebno je iznenađujuća činjenica da spolno zlostavljanje i druge oblike zlostavljanja jako često čine osobe s kojima su žrtve u bliskim partnerskim ili emocionalnim vezama, a ne samo nepoznate osobe kako se ranije smatralo“⁷. Isto iziskuje na lokalnoj i državnoj razini provedbu većega broja reprezentativnih istraživanja i procjena nasilja koje su počinili intimni partneri. I to prema istraživanjima nasilja provedenih po uzoru na studiju Svjetske zdravstvene organizacije. Veća baza dokaza mogla bi pridonijeti učinkovitijim politikama i programima prekidanjem šutnje, podizanjem svijesti, angažiranjem muškaraca i žena u mobilizaciji djelovanja i pomaganjem zemljama u praćenju napretka prema viziji održivoga razvoja zdravijih, mirnijih obitelji i društava.⁸

Na prostorima Sjedinjenih Američkih Država od 1994. godine na snazi je *Zakon o nasilju nad ženama* koji je posebice važan za zaštitu žena domorotkinja. Velik iskorak načinio je američki predsjednik Obama kada je 7.

⁵ Nermina Jerković, „Međunarodni dokumenti za osnaživanje žena i sigurnosti: od statistike do donošenja odluka“, Centar za sigurnosne studije BiH, IV. 2021., <https://css.ba/wp-content/uploads/2021/04/Međunarodni-dokumenti-za-osnazivanje-zena-i-sigurnosti.pdf>, (7. III. 2024.).

⁶ Usp. „Sve što trebate znati o Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.“ <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2018/03%200%C5%BEujak/28%200%C5%BEujka/Istanbulska/index.html>, (27. II. 2024.).

⁷ M. Žilić – J. Janković, *n. dj.*, str. 75.

⁸ Usp. Tatiana Elghossain i dr., „Prevalence of intimate partner violence against women in the Arab world: a systematic review“, *International Health and Human Rights*, 19(29), 2019., <https://bmcint-healthhumrights.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12914-019-0215-5>, (4. III. 2024.).

ožujka 2013. godine potpisao *Zakon o nasilju nad ženama* (VAWA, 2013), što predstavlja povijesni korak naprijed koji odražava ne samo posvećenost Sjedinjenih Država u zaštiti domorodačkih žena od nasilja u obitelji nego i njegovu obnovu i reafirmaciju inherentnoga plemenskog suvereniteta radi zaštite svojih građana od nasilja.⁹ Također, američki predsjednik Biden potpisao je (VAWA, 2022) reautorizirani zakon koji bi trebao biti još jedan korak naprijed u okončanju epidemijske razine nasilja protiv domorodačkih žena i dovođenju do pravde za sve žrtve, uključujući domorodačke žene koje su najviše izložene nasilju u ovoj zemlji.¹⁰ Zakonodavstvo mora odgovoriti sankcijama na nasilje i ne smije pribjegavati oportunizmu jer time krši međunarodne i domaće standarde za zaštitu ljudskih prava i ne osigurava žrtvama nasilja pristup pravdi. Nasilje prema ženama u intimnim partnerskim odnosima prepoznaje se kao najčešći oblik obiteljskoga nasilja, no istovremeno je nedovoljno istražen u stručnim i znanstvenim krugovima.¹¹ *Zakon o zaštiti nasilja u obitelji FBiH*¹² veoma je bitan jer su njime uređeni zaštita od nasilja u obitelji, vrste i svrha zaštitnih mjera za počinitelje nasilja u obitelji, način i postupak izricanja zaštitnih mjera, zaštita žrtve od nasilja u obitelji te međusobna povezanost svih subjekata koji su u funkciji zaštite od nasilja u obitelji i druga pitanja važna za zaštitu od nasilja u obitelji. Dakle, ovaj zakon propisuje i jasnu obvezu prijavljivanja slučajeva nasilja u obitelji za zdravstvene i socijalne radnike, nastavnike, odgojitelje, kao i za medicinske, obrazovne i druge ustanove te organizacije civilnoga društva. Također, zakonom su propisane zaštitne mjere koje predstavljaju prekršajne sankcije radi sprječavanja daljnjega nasilja u obitelji i pružanja zaštite žrtvama i one se primjenjuju na počinitelje nasilja radi sprječavanja daljnjega nasilnog ponašanja te pružanja sigurnosti žrtvama. Kaznene sankcije prema počinitelju nasilja primjenjuju se nakon

⁹ Usp. Indian Law Resources Center, „Ending Violence Against Native Women“, Indian Law Resource Center, <https://indianlaw.org/issue/ending-violence-against-native-women>, (2. IV. 2024.).

¹⁰ Usp. Indian Law Resource Center, „President Biden signs VAWA 2022 Reauthorization into Law“, Indian Law Resource Center, <https://indianlaw.org/SWSN/biden-signs-ava-2022-reauthorization-law>, (2. IV. 2024.).

¹¹ Usp. Tanja Ignjatović, „PRAVO NA SIGURNOST: zaštita žena od nasilja u intimnim partnerskim relacijama“ *GENERO*, 12, 2008., <https://generojournal.org/downloads/genero-12-2008-pp-047-067.pdf>, (15. IV. 2024.).

¹² „Zakon o zaštiti nasilja u obitelji F BiH“, *Službene novine Federacije BiH*, br. 22/05 i 51/06. (3. IV. 2024.).

što je okončan kazneni postupak¹³ koji proizlazi iz *Kaznenoga zakona FBiH*.¹⁴ *Kazneni zakon FBiH* od 2003. godine do danas pretrpio je šest izmjena i osam dopuna¹⁵, pa ne iznenađuje da se za oba ova zakona opetovano traže izmjene, ali sada i radi njihove neusklađenosti s *Istambulskom konvencijom* i drugim međunarodnim dokumentima.

Federalni ministar pravde održao je radni sastanak u rujnu 2023. godine na temu analize i unapređenja *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, organiziran u suradnji s Ujedinjenim narodima u BiH, gdje su bili prisutni predstavnici Vlade FBiH, kao i predstavnici nevladinih organizacija. Donesen je zaključak o uspostavljanju stručnih radnih grupa radi temeljite analize *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* i *Kaznenoga zakona Federacije BiH*. U okviru istoga razmotrit će se mogućnost izrade prijedloga izmjena i dopuna tih zakona kako bi se uskladili s *Istambulskom konvencijom* i *Lanzarote konvencijom*.¹⁶ No, još uvijek nisu poznati rezultati analiza navedenih stručnih grupa koji bi trebali ishodovati donošenjem novih izmjena i dopuna *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji FBiH* i *Kaznenoga zakona FBiH*. Svakako se treba nadati boljim zakonskim rješenjima koja će preventivno i pravično štititi žene od nasilja kao i zagovarati njihova prava.

¹³ Usp. Udruženje žena sudija u Bosni i Hercegovini, „Analiza stvarnog stanja u smislu izricanja ili neizricanja zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine“, Sarajevo, 2012.

¹⁴ „Kazneni zakon FBiH“, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, broj 36/2003. (2. IV. 2024.).

¹⁵ Vidi više: <https://pravosudje.ba/vstvfo/H/10/article/107178>.

¹⁶ Usp. „Radni sastanak na temu analize i unapređenja zakona o zaštiti od nasilja u obitelji“, *Federalno ministarstvo pravde*, 20. IX. 2023., <https://www.fmp.gov.ba/bs/news-reader/radni-sastanak-u-zgradi-un.html>, (15. IV. 2024.).

Rodno nasilje kroz životni ciklus¹⁷

Prenatalna faza Mučenje tijekom trudnoće (emocionalni i fizički učinci na ženu; učinci na rođenje); prisilna trudnoća; uskraćivanje hrane i tekućine; spolno selektivni pobačaj
Rano djetinjstvo Žensko čedomorstvo; emocionalno i fizičko zlostavljanje; različit pristup hrani i medicinskoj skrbi za djevojčice
Djetinjstvo Dječji brak; sakaćenje genitalija; seksualno zlostavljanje od članova obitelji i nepoznatih; različit pristup hrani i medicinskoj skrbi; dječja prostitucija
Mladost Silovanje i silovanje u braku; seksualni napad; prisilna prostitucija; trgovina ženama; nasilje pri udvaranju; ekonomski prisilan seks; seksualno zlostavljanje na radnome mjestu
Reproduktivna dob Zlostavljanje žena od intimnih partnera; bračno silovanje; zloporabe miraza i ubojstva; partnersko ubojstvo; psihičko zlostavljanje; seksualno zlostavljanje na radnome mjestu; spolno uznemiravanje; silovanje; zlostavljanje žena s invaliditetom; zakonska diskriminacija
Starost Zlostavljanje i iskorištavanje udovica

2. Nasilje nad ženama u svijetu

Prema procjeni UN Women skoro jedna od triju žena, od ukupno 736 000 000, doživjela je fizičko i/ili seksualno nasilje od intimnoga partnera, seksualno nasilje od nekoga drugog ili oba oblika nasilja, bar jednom u životu (što čini 30 % žena u dobi od 15 i više godina). Glavni počinitelji nasilja nad ženama njihovi su sadašnji ili bivši partneri. Čak 640 000 000, odnosno 26 %

¹⁷ Marie Vlachovd – Lea Biason, *Women in an Insecure World: Violence against Women Facts, Figures and Analysis*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, 2005., str. 4.

žena u dobi od 15 i više godina, bilo je izloženo nasilju od intimnoga partnera.¹⁸ U *Izvešću* UN-a stoji da je tijekom 2021. godine ubijeno 81 100 žena i djevojčica na svijetu i taj se broj već desetljećima ne mijenja. Većina ubojstava rodno je motivirana, pa su u istoj godini oko 45 000 žena i djevojčica ubili intimni partneri ili drugi članova obitelji. To znači da svaki sat, u prosjeku, više od pet žena ili djevojčica ubije netko od članova njihove obitelji. Veliku većinu ubojstava globalno čine muškarci i dječaci (81 %). U Europi je udio osuđenih muškaraca 90 %, a u SAD-u 92 %. Samo je 11 % ubojstava muškaraca počinjeno u privatnome području života, a 56 % ubojstava žena počinili su intimni partneri ili drugi članovi obitelji.¹⁹ Navedeni podatci hitno upućuju na veću zakonodavnu i društvenu odgovornost. Nobelovac Amartya Sen ističe kako, prema procjenama, više od 60 000 000 žena demografski „nestaje“ u svijetu kao rezultat spolno selektivnih pobačaja i ženskoga čedomorstva u Kini, Južnoj Aziji i Sjevernoj Africi.²⁰ Na temelju navedena, može se pretpostaviti kako je današnja procjena o demografskome nestajanju žena (ne samo u Kini, Južnoj Aziji i Sjevernoj Africi) mnogo veća. Sve češće objavljivanje informacija o seksualnome nasilju pruža jasniju sliku o trenutačnome stanju nasilja nad ženama. Različiti oblici nasilja s kojima se žene suočavaju uključuju seksualno zlostavljanje, prisilnu prostituciju, selektivni pobačaj i zanemarivanje djevojčica, pri čemu je seksualno nasilje najrašireniji oblik. Počinitelji su nasilja supružnici, partneri, roditelji, drugi članovi obitelji, susjedi te muškarci koji imaju moć ili kontrolu.²¹

Žene će se u 2019. godini suočavati s pet najvećih izazova, a isti govore o tome kako su žene u sve većemu riziku od siromaštva i trebaju se obrazovati, ali to ne mogu priuštiti. Sve je veća vjerojatnost da će žene biti žrtve obiteljskoga nasilja te su nedovoljno zastupljene u politici, dok kao žrtve silovanja još uvijek traže pravdu.²² Izazovi sa suočavanjem obistinili su se u pogledu

¹⁸ Usp. UN Women, „Facts and figures: Ending violence against women“, <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>, (20. III. 2024.).

¹⁹ Z. Đurđević, *n. dj.*, str. I.

²⁰ Usp. M. Vlachovd – L. BIASON, *n. dj.*

²¹ Usp. Liqing Li i dr., „Sexual violence against women remains problematic and highly prevalent around the world“, *BMC Women's Health* 23(196), 2023., str. 2-9. <https://bmcmwomenshealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12905-023-02338-8>, (2. III. 2024.).

²² Usp. Orji Peace - Matthew Etinosa Egharevba, „Why are women the most vulnerable in the society in times of social conflict“, 2018. <https://www.researchgate.net/publication/324013577>, (7. III. 2024.).

istraživanja o ženama koje su suočene ili se suočavaju s nasiljem diljem svijeta i nakon 2019. godine.

2.1. Nasilje nad ženama u Sjedinjenim Američkim Državama

U Sjedinjenim Američkim Državama zabilježen je najveći broj nasilja nad ženama Indijankama i domorotkinjama. Žene s Aljaske i dalje su suočene s najvećom stopom prisilnih seksualnih napada, iako iste prijavljuju do 10 puta više nego žene u ostatku zemlje. Nedostatak marljiva i odgovarajućega federalnog odgovora poguban je za domorodačke žene, plemenske vlade i zajednice s obzirom na to da je u nekim rezervatima broj ubojstava domorodačkih žena 10 puta veći od državnoga prosjeka. Većina žena nikada nisu vidjele njihove zlostavljače i/ili silovatelje na sudu jer je rodno uvjetovan kazneni sustav, koji su kreirale Sjedinjene Države, ograničio ovlasti indijanske nacije u zaštiti od nasilja. Na taj je način više od 35 godina zakon Sjedinjenih Država oduzeo indijanskoj naciji sve kaznene ovlasti nad neindijancima. Kao rezultat toga, do nedavnih izmjena zakona, indijanske nacije nisu bile u mogućnosti kazneno goniti neindijance koji su navodno počinili veliku većinu seksualnoga nasilja (96 %) nad domorodačkim ženama.²³

Velika većina američkih Indijanki i domorotkinja Aljaske žrtve su nasilja (96 % žena doživjelo je seksualno nasilje od počinitelja koji nije Indijanac barem jednom u životu). Prema centrima za kontrolu i prevenciju bolesti ubojstvo je treći vodeći uzrok smrti među američkim Indijankama i domorotkinjama Aljaske u dobi između 10 i 24 godine i peti vodeći uzrok smrti američkih Indijanki i domorotkinja Aljaske između 25 i 34 godine. Također, zabilježena je nerazmjerno visoka stopa trgovine ljudima koju doživljavaju domorodci Havajci, pri čemu je zabilježeno 64 % žrtava trgovine ljudima u državi Havaji. Ove neproporcionalno visoke stope nasilja nad američkim Indijankama i domorotkinjama uglavnom su prouzročene neprovedivim i diskriminirajućim pravnim sustavom koji ozbiljno ograničava ovlasti američkih Indijanaca i domorodaca kako bi zaštitili domorodačke žene i djevojčice od

²³ Usp. „Ending Violence Against Native Women“, Indian Law Resources Center, <https://indianlaw.org/issue/ending-violence-against-native-women>, (3. IV. 2024.).

nasilja, a koji uporno ne reagira na odgovarajući način prema djelima nasilja, dopuštajući počiniteljima da prođu nekažnjeno.²⁴

2.2. Nasilje nad ženama u Gvatemali

Zbog svoga položaja u blizini Meksika i Sjedinjenih Država Gvatemala je središte ljudi u pokretu jer ponajviše uključuje izbjeglice i tražitelje azila. Više od 500 000 osoba prešlo je opasnu džunglu Darien iz Kolumbije u Panamu samo 2023. godine, kako navodi *Servicio Nacional de Migracion*. Za usporedbu, prije 10 godina samo je 3000 nezakonitih migranata registrirano kako prelaze Darien tijekom cijele 2013. godine. Ovaj fenomen odražava migracijske trendove uočene u regiji Srednje Amerike i Gvatemale, sa sve većim brojem državljana iz Venezuele, Haitija, Kube i Ekvadora u prijelazu kroz zemlju, prvenstveno prema Sjevernoj Americi. Zabilježen je značajan broj kućanstava koja vode žene i putuju s djecom, što ukazuje na značajnu i povećanu izloženost rizicima, posebno rodno uvjetovanoga nasilja. Između travnja i rujna 2023. godine zabilježeno je više od 100 000 migranata, s velikim brojem žena i djece u vrlo ranjivu položaju. Približno 70 % ispitanih žena putuje s djecom, a gotovo 40 % njih prijavilo je iskustva nasilja i iznude tijekom migracijskoga putovanja (IOM, 2023).²⁵

Gvatemala ima jednu od najviših stopa femicida²⁶ u svijetu. Procjenjuje se da je više od 6500 žena bilo žrtvama nasilnih ubojstava između 2000 i 2013. godine, a tisuće drugih silovane su i pretučene. Vlada je donijela zakone usmjerene na sprječavanje i kažnjavanje nasilja na temelju spola, ali naponi u provedbi njihovih zakona neučinkoviti su. Nasilje nad ženama nastavlja se nesmanjenom mjerom, a nekažnjivost ovih zločina kreće se između 97 % i 99 %.²⁷

U Gvatemali se mnoge žene svih dobi svakodnevno suočavaju s nasiljem. Procjenjuje se da je 2022. godine dnevno bilo napadnuto 170 žena i djevoja-

²⁴ Usp. „President Biden signs VAWA 2022 Reauthorization into Law“, Indian Law Resource Center, <https://indianlaw.org/SWSN/biden-signs-vawa-2022-reauthorization-law>, (5. IV. 2024.).

²⁵ Usp. „Guatemala Crisis Response Plan 2024“, IOM UN Migration, 19. I. 2024., <https://crisisresponse.iom.int/response/guatemala-crisis-response-plan-2024>, (3. IV. 2024.).

²⁶ *Rodno motivirano ubojstvo*.

²⁷ Usp. „Femicide and Gender-Based Violence“, Center for Gender & Refugee Studies, <https://cgrs.uclawsf.edu/our-work/femicide-and-gender-based-violence>, (7. III. 2024.).

ka. U istoj godini svaki je dan najmanje jedna žena ili djevojka umrla nasilno. Stopa nasilne smrti žena i djevojčica bila je 4,9 na 100 000 žena, što je više nego 2021. i 2020. godine, ali niže otprije pandemije. Mlade žene između 18 i 29 godina bile su glavne žrtve smrtonosnoga nasilja. Izvješća iz Gvatemale pokazuju dnevni prosjek od 19 silovanja žena i djevojaka u 2022. godini. Otprilike četiri od svakih 10 ženskih žrtava silovanja bile su adolescentice između 13 i 17 godina. Tijekom cijele godine državna civilna policija dnevno je primala najmanje četiri prijave nestalih žena i djevojčica. Od ukupno 1592 nestale žene ili djevojke u evidenciji Nacionalne civilne policije osam žena i djevojaka više nije bilo među živima kada su pronađene.²⁸

U ovoj zemlji u ožujku 2017. godine mladi štićenici započeli su pobunu kako bi prosvjedovali ne samo zbog svojih loših životnih uvjeta nego i zbog seksualnoga zlostavljanja i silovanja koja su, kako su rekli, proživjeli u državnome skloništu *Virgen de la Asunción*²⁹ u Guatemala Cityju gdje su bili prisiljeni živjeti.³⁰ Isto je ishodovalo tragedijom i nepravdom.

2.3. Nasilje nad ženama u arapskim i islamskim zemljama

U Gani rodna diskriminacija, tradicionalne norme i ranjivost žena na rodno uvjetovanu opresiju ponašanja muškaraca usmjereni su na moć kao kulturni i tradicionalni uzroci nasilja nad ženama. Iste patrijarhalne ideje i vjerovanja kao značajan temeljni uzrok nasilja nad ženama nalaze se i u Turskoj. U istraživanju provedenome u Nigeriji većina nigerijskih žena navela je štetne učinke nasilja od supruga na njihovo zdravlje. No, one ipak vjeruju da suprug ima pravo kontrolirati svoju ženu i da mu se ona u svakome trenutku mora pokoriti. Nasilje nad ženama jest kršenje univerzalnih ljudskih prava i

²⁸ Usp. Díaz Eduardo, „Continuum of Violence against Women and Girls“, 2022., <https://infosegura.org/en/news/continuum-violence-against-women-and-girls>, (3. IV. 2024.).

²⁹ Više o tome: Oko 100 djevojaka pobjeglo je, ali ih je policija brzo uhvatila i vratila. Njih 56 zatvoreno je u učionici preko noći. Sljedećega jutra, očajnički tražeći da ih netko pusti van, jedan od tinejdžera zapalio je madrac. Vatra je zahvatila prostoriju od 46 m²: 41 djevojka umrla je; 15 ih je preživjelo. Tragedija je privukla međunarodnu pozornost na zlostavljanja koja su počinjena u državnim institucijama koje su namijenjene zaštiti djevojčica u Gvatemali. No, pravosudnomu sustavu trebale su godine da se snađe i pravilno istraži i procesuiru odgovorne za smrt i navedeno zlostavljanje.

³⁰ Usp. The New Humanitarian, „Six years after child shelter tragedy, slow justice shines a light on Guatemala's enduring GBV problem“, 15. III. 2023., <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2023/03/15/child-shelter-justice-guatemala-gbv>, (3. IV. 2024.).

globalna briga za javno zdravlje jer sa sobom nosi destruktivne zdravstvene i društvene posljedice pa je prevencija ove pogubne pojave nužna ne samo radi zaštite žena nego i djece i društva u cjelini.³¹

Nasilje nad ženama treba spriječiti jačanjem mreže usluga i socijalnom podrškom ženama i djevojčicama, osnaživati žene kroz obrazovanje i ekonomsku neovisnost, ispravljanje negativnih društvenih uvjerenja i stavova koji vrednuju nasilnu muškost i inferiornost te podložnost žena. Rad i suradnja s vjerskim vođama na širenju svijesti o vjerskim izjavama i bilješkama koje kritiziraju nasilje nad ženama i naglašavaju ljubav i poštovanje prema ženama ključni su, kao i donošenje i primjena zakona koji kažnjavaju počinitelje nasilja nad ženama i djevojčicama.³²

Nasilje prema ženama u intimnim partnerskim odnosima uključuje fizičko, seksualno i psihičko nasilje te prijetnje takvim djelima, kao što su silovanje i silovanje u braku. Mogu ih izvršavati različiti partneri, uključujući stalne ili povremene partnere, bivše partnere, supružnike ili bivše supružnike te partnere s kojima postoji ili ne postoji zajednički život, bez obzira na spol. Važno je kontinuirano istraživati ovu temu kako bi se bolje razumjeli uzroci i posljedice te razvile učinkovite strategije prevencije i intervencije.³³ Globalni fenomen koji uspijeva u kulturi šutnje protiv žena jest IPV³⁴. Isti ima posebnu važnost u arapskoj regiji, s obzirom na norme i sustave koji jačaju muški autoritet nad ženama. Iako su podatci fragmentirani i često nisu usporedivi u različitim izvorima, dokazi upućuju na to da je problem značajan i da postoji potreba za većim ulaganjem u prevenciju nasilja. Također postoji potreba za kvalitetnijim prikupljanjem i analizom podataka u arapskim zemljama kako bi se razumjela veličina IPV-a, pratile promjene tijekom vremena i istraživali putovi koji održavaju nasilje i sprečavaju primjeren odgovor.³⁵

³¹ Usp. Naghmeh Razaghi i dr., „Domestic violence against women, Islamic Republic of Iran: a grounded theory study“, *Eastern Mediterranean Health Journal*, 28(4), 2022., str. 284. <https://applications.emro.who.int/EMHJ/V28/04/1020-3397-2022-2804-281-287-eng.pdf?ua=1>, (25. III. 2024.).

³² *Isto*, str. 284.

³³ Usp. Tanja Ignjatović, „PRAVO NA SIGURNOST: zaštita žena od nasilja u intimnim partnerskim relacijama“, *GENERO*, 12, 2008, str. 47-67, <https://generojournal.org/downloads/genero-12-2008-pp-047-067.pdf>

³⁴ *Eng. kratica – Intimno partnersko nasilje*

³⁵ Usp. Women UN, 2017., <https://interactive.unwomen.org/multimedia/timeline/yearinreview/2017/en/indeks.html>, (2. IV. 2024.).

2.4. Nasilje nad ženama u Indiji

Prema Nacionalnomu istraživanju o zdravlju obitelji (NFHS, 2019. – 2021.) 29,3 % udanih žena u Indiji u dobi od 18 do 49 godina doživjelo je obiteljsko/seksualno nasilje, a 3,1 % trudnica u dobi od 18 do 49 godina doživjelo je fizičko nasilje tijekom trudnoće. To je broj slučajeva koje su prijavile žene. Često ih ima i mnogo više, ali nikad ne dođu do policije.³⁶

NFHS primijenio je istraživački modul o nasilju u obitelji u tri vala (2005. – 2006.), a istraživači su ispitali samo (ikad) udane žene reproduktivne dobi (15 do 49 godina), koje su odgovorile na sva pitanja u ovome modulu (66 013 ispitanica). Odgovori pokazuju da je gotovo jedna od tri žene u Indiji vjerojatno bila izložena fizičkomu, emocionalnomu ili seksualnomu zlostavljanju svojih muževa. Tjelesno nasilje najčešći je oblik zlostavljanja i prijavilo ga je gotovo 27,5 % žena. Seksualno zlostavljanje prijavilo je gotovo 13 % žena, odnosno, gotovo 7 % žena prijavilo je emocionalno zlostavljanje. Oko 3,5 % ispitanica navelo je izloženost svih triju vrsta navedenoga zlostavljanja, a gotovo 7 % žena bilo je ozlijeđeno kao rezultat nasilnoga ponašanja njihova supružnika.³⁷

2.5. Nasilje nad ženama u Europi

Nasilje nad ženama i djevojčicama predstavlja jedan od najnekažnjivijih zločina u Europi i ozbiljna je prepreka napretku prava žena. Prema procjenama Europske unije 22 % žena pretrpjelo je fizičko ili seksualno nasilje od svojih partnera, dok je njih 43 % doživjelo psihičko nasilje. No, ovi podatci nisu potpuni jer većina slučajeva ostaje neprijavljena, a statistički podatci nisu dosljedno ažurirani. Od 2014. godine nije provedeno istraživanje na europskoj razini koje bi pružilo precizniju sliku suočavanja žena s nasiljem u svakodnevnome životu. Također, države članice EU-a imaju vlastito zakono-

³⁶ Usp. Business Standard, „Nearly 30% of married Indian women face domestic violence, shows data“, 14. V. 2023., https://www.business-standard.com/india-news/nearly-30-of-married-indian-women-face-domestic-violence-shows-data-123051400486_1.html, (2. III. 2024.).

³⁷ Usp. „1 in 3 women in India is likely to have been subjected to intimate partner violence“, *BMJ*, 2. VI. 2020., <https://www.bmj.com/company/newsroom/1-in-3-women-in-india-is-likely-to-have-been-subjected-to-intimate-partner-violence>, (12. III. 2024.).

davstvo, što rezultira različitim definicijama i postupcima, tako da se zločini nasilja različito uspoređuju i kvantificiraju.³⁸

WEMOVE EUROPE navodi kako svake godine u Europi više od 3000 žena ubiju partneri ili članovi obitelji, dok nebrojene žene trpe ozlijede i uznemiravanje. Nasilje nad ženama i djevojčicama predstavlja prijetnju za polovicu čovječanstva, bez obzira na to je li prisutno *online* i *offline*. Različiti oblici nasilja, poput fizičkoga, seksualnoga, psihičkoga i ekonomskoga, te iskorištavanja pogađaju sve žene. Prema dostupnim podacima jedna od triju žena u Europskoj uniji iskusila je fizičko ili seksualno nasilje barem jednom u životu. Dodatno, najmanje dvije žene svakoga tjedna u EU-u ubiju intimni partneri ili član obitelji.³⁹

Garancija o apsolutnoj zaštiti žena u Europi ne postoji jer u Europi nema države u kojoj su žene i djevojčice potpuno oslobođene nasilja, a ni jedno područje njihova života nije imuno na mogućnost nasilja (od privatnoga domaćeg prostora do javnih prostora, uključujući radno mjesto i *online* okružje). Prema Europskoj agenciji za temeljna prava jedna od triju žena u EU-u pretrpjela je fizičko i/ili seksualno nasilje, dok je jedna od dviju žena doživjela seksualno uznemiravanje od svoje 15. godine.⁴⁰

Rodno uvjetovano nasilje povećalo se, a svakoga dana u EU-u partneri ili bivši partneri ubiju dvije žene (*European Union Agency for Fundamental Rights*). Svi oblici nasilja nad ženama imaju isti cilj: utišati glas žena i staviti ih u podređen položaj.⁴¹

2.6. Nasilje nad ženama u Bosni i Hercegovini

Prema podacima Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (2013) svaka druga žena doživjela je neki oblik nasilja (fizičko, psihičko, seksualno ili ekonomsko) nakon 15. godine života. Tu se ubraja nasilje intimnoga partnera, nepartnera, uhođenje ili seksualno uznemiravanje. Prema

³⁸ Usp. „Global outcry against sexist violence“, *EFE*, 25. XI. 2023., <https://efe.com/en/latest-news/2023-11-25/global-outcry-against-sexist-violence/>, (12. III. 2024.).

³⁹ Usp. Make Europe a safe place for all women and girls!, *WEMOVE EUROPE*, <https://action.wemove.eu/sign/2023-05-violence-against-women-directive-petition-EN>, (1. III. 2024.).

⁴⁰ „Violence against women: an EU-wide survey. Main results report“, *European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)*, 5. III. 2014., <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>, (1. III. 2024.).

⁴¹ Usp. WEMOVE EUROPE

podacima OSCE (2019) 28 % žena iskusi je seksualno uznemiravanje i 14 % fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili nepartnera, a 25 % ispitanica smatra da je nasilje u obitelji privatna stvar koja bi se trebala rješavati unutar obitelji. Poražavajući su podatci da 85 % žena nije prijavilo nasilje policiji, a 2/3 žena smatra nasilje nad ženama uobičajenom pojavom.⁴²

Od 2019. do 2022. godine ukupan broj žena žrtava nasilja u obitelji u Federaciji Bosne i Hercegovine iznosio je 8038, dok je broj muškaraca iznosio 2256, što znači da žene čine 78 % ukupnoga broja žrtava nasilja u obitelji. Najteža posljedica nasilja u obitelji jesu slučajevi femicida.⁴³ Iako su slučajevi femicida prisutni u FBiH, često se ne kvalificiraju kao femicid, nego se procesuiraju prema odredbama zakona koji reguliraju različite vrste ubojstava. Prema podacima Federalnoga zavoda za statistiku od 2017. do 2021. godine ubijeno je 30 žena u FBiH. Prema dostupnim podacima za područje FBiH od rujna 2019. do studenoga 2022. godine najmanje 14 žena ubili su sadašnji ili bivši partnera ili bliski srodnici. Nadalje, tijekom četverogodišnjega razdoblja samo je jednomu nasilniku izrečena mjera privremenoga lišavanja slobode i zadržavanja, iako su u 2022. godini za 278 osoba izrečene mjere zabrane približavanja žrtvi. Također, veoma je mali broj počinitelja nasilja procesuiran, jer se žrtve često povuku iz kaznenoga postupka gonjenja počinitelja.⁴⁴

Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće BiH navelo je kako se od 2019. do 2022. godine povećao broj žena žrtava nasilja u obitelji, kao i broj muških počinitelja nasilja u obitelji.⁴⁵ No, ostaje nejasno zašto je od ukupnoga broja prijavljenih slučajeva nasilja u obitelji u 2022. godini procesuirano samo 35 % slučajeva.

⁴² Usp. „Alarmanтни podaci: Svaka druga žena u BiH doživjela neki oblik nasilja“, *Anadolija*, 18. XI. 2023., <https://nriinfo.ba/vijesti/alarmanтни-podaci-svaka-druga-zena-u-bih-doživjela-neki-oblik-nasilja/>, (25. III. 2024.).

⁴³ *Ubojstvo žene od strane muškarca potaknuto mržnjom i osjećajem nadmoći!*

⁴⁴ Usp. „Femicid nije incident već posljedica: 80 posto ljudi opravdava nasilje u porodici u određenim situacijama“, *Oslobođenje*, 14. XI. 2023., <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/femicid-nije-incident-vec-posljedica-80-posto-ljudi-opravdava-nasilje-u-porodici-u-odredenim-situacijama-907720>, (2. IV. 2024.).

⁴⁵ Usp. Vedran Drljević, „U BiH se povećao broj žena žrtava porodičnog nasilja, samo 35 posto slučajeva procesuirano“, *FORBES BiH*, 23. II. 2024., <https://forbes.nriinfo.ba/aktuelnosti/u-bih-se-povecao-broj-zena-zrtava-porodicnog-nasilja-samo-35-posto-slucajeva-procesuirano/>, (27. II. 2024.).

Zaključak

Ovo istraživanje pokazalo je kako su žene izložene različitim oblicima nasilja bez obzira na njihovu geografsku lokaciju i kulturne razlike. Nasilje nad ženama globalni je problem i zahtijeva sveobuhvatnu akciju na svim društvenim razinama, s posebnim naglaskom na učinkovitu primjenu zakona, netoleriranje nasilja unutar kulturalnih normi te dostatnu podršku. Dostupni inozemni i domaći podatci o nasilju nad ženama diljem svijeta i znanstveno utemeljeni dokazi kako su intimni partneri ili članovi obitelji većinom počinitelji nasilja nad ženama pokazuju kako je položaj žene u 21. stoljeću zabrinjavajući. Različiti međunarodni dokumenti i zakonodavstvo na razini država trebaju biti usklađeni (i pravični bez manifestacija oportunizma) kako bi pružili odgovarajuću zaštitu ženama i osigurali im pristup pravdi. Stvaranje sigurna okružja za žene zahtijeva širok spektar intervencija, uključujući osnaživanje žena, jačanje zakonskih okvira, edukaciju javnosti o štetnosti nasilja te osiguranje pristupa podršci i resursima. Zajedničkim zalaganjima na međunarodnoj, državnoj i lokalnoj razini može se postići društvo u kojemu je nasilje nad ženama neprihvatljivo i događa se rijetko. Osim toga, važno je provoditi istraživanja i procjene nasilja nad ženama kako bi se stekli uvidi u razmjere problema i razvile učinkovite politike i programi za njegovo suzbijanje. Podizanje svijesti društva i uključivanje muškaraca u borbu protiv nasilja također su ključni koraci prema stvaranju zdravih i sigurnih zajednica. Potrebno je uložiti i dodatne napore u prevenciju nasilja, nužni su povećanje obrazovanja žena, njihova ekonomska neovisnost i političko zastupanje, što su temeljni koraci prema ostvarivanju rodne ravnopravnosti i sprječavanju nasilja nad ženama.

U konačnici, kada se prestane s umanjivanjem stava prema ozbiljnosti nasilja, manifestacijama oportunizma i s izlikama o društvenoj tradiciji i običajima, a integriranim pristupom krene u stvarne promjene, osigurat će se bolja budućnost za žene. Presudno je prepoznati taj problem, usmjeriti pozornost na počinitelje te poduzeti konkretne korake kako bi se zaštitile žene, spriječilo nasilje i osigurala odgovarajuća podrška i pravda za sve uključene strane.